

1900 voor Christus, Tiel

1 De voorouders

Otak keek omhoog naar de donkere, bewolkte hemel en knipperde met zijn ogen. Sneeuwvlokjes dwarrelden op zijn gezicht, waar ze langzaam in druppeltjes ijskoud water veranderden. Hij veegde ze weg en keek over zijn schouder. Als hij hier stond, op het dodenveld van de schapenhoeders, ging de zon onder achter een grillige bomenrij aan de horizon. Maar over een paar dagen, op de avond van de winterwende, zou Otak heel ergens anders staan. Zelfs in de wervelende sneeuw kon hij de twee lage, ronde dodenheuvels nog zien liggen, als donkere bulten in de verte. Op een van die heuvels zou hij straks de schedel van zijn oma neerleggen,

precies op het moment dat de zon achter zijn huis verdween en het nieuwe jaar begon.

Hij kon bijna niet geloven dat hij zoiets belangrijks mocht meemaken. Want zijn oma zou eindelijk de eer krijgen die ze verdiende. Al haar kinderen hadden nu zelf kinderen, zelfs tante Oena, van wie iedereen dacht dat ze nooit meer een baby zou krijgen. Dat was het teken van een sterke familielijn, en dus werd oma nu een echte voorouder die, net als de allereerste voorouder die in de heuvel begraven lag, over dit land zou waken. Ook opa's schedel mocht mee de heuvel in. Ook al was hij niet heel oud geworden, h^íj had oma aan

dit land gebonden door haar hierheen te laten komen.

En daar was Otak blij om. Want ook al had hij nooit ergens anders gewoond, hij wist zeker dat hij hier voor altijd wilde blijven. Het was hier fijn. Hij hield van de eikenbossen met hun vlekkerige licht en de dichtbegroeide moerassen van de lage gronden, waar in de zomer kikkers kwaakten. Er waren hazelnoten en bessen te verzamelen, het graan groeide goed, ze hadden zelfs vlas kunnen zaaien! Er was niets fijners dan het gevoel van linnen op je huid, in plaats van kriebelige wol. De vacht van de paarden en koeien glansde altijd, en de schapen zagen er dik en tevreden uit. Otak maakte dan misschien geen spannende reizen, zoals oma had gedaan toen ze met opa ging trouwen, maar dat hoefde ook niet. Alles waar hij van hield, was hier.

‘Wat doe je?’ klonk plotseling een kinderstem dichtbij. ‘Moet je niet mee graven bij je huis? En wat heb je daar? Is het een bal? Mag ik ermee spelen?’

‘Kiri,’ zei Otak terwijl hij zich omdraaide. Hij had het meisje al meteen herkend. Ze woonde hier, bij de schapenhoeders, maar soms kwam

ze weleens met haar oma en tante naar Otaks huis om hun klossen gesponnen wol te ruilen. Hij wist niet precies waarom, maar ze had hem al vanaf de eerste keer uitgekozen als speelkameraadje. Of hij dat nu wilde of niet. ‘Weet je moeder wel dat je weg bent? Het sneeuwt!’

‘Ik heb mijn mantel toch om,’ zei ze. ‘En mama zei dat ik buiten mocht spelen. Mag ik je bal? Gooi maar! Ik kan heel goed vangen.’

Otak zuchtte. ‘Het is geen bal. Het is...’

Wat moest hij zeggen? Het is mijn oefenschedel? Want dat was het. Een dichtgenaaid leren zakje gevuld met zand. Zodat hij straks op de winterwende precies zou weten hoe het voelde om de schedel te dragen, en elke stap die hij moest zetten zou kennen. Dan zou de drang misschien wegblijven. De drang die hij soms had om ineens met zijn been te schoppen. Of om met een arm te zwaaien, of zijn hoofd heel snel één kant op te bewegen, of hard met zijn ogen te knippen. Hij wist niet waardoor het kwam, maar hij wist wel dat hij de enige was die het had. En het was heel onhandig. Als hij een pot graan naar de haardplaats moest brengen bijvoorbeeld, of als hij hout aan het hakken

was. Als de drang kwam, kon hij de pot meestal nog wel op de grond zetten of de bijl wegleggen, voordat hij moest schoppen of slaan. Maar als hij niet oplette, kon de drang hem ineens overvallen en gebeurden er nare dingen. En dat kon hij nu niet laten gebeuren. Niet met de schedel van oma.

‘Nee,’ zei Otak uiteindelijk. ‘Deze bal is van mij. En ik leg hem nu neer. Want ik heb een heel andere bal voor je!’

Snel legde hij de zandzak op de grond, schepte twee handen vol sneeuw van de grond, kneep ze samen en gooide de sneeuwbal toen naar Kiri. Ze gilte en vluchtte lachend weg, terwijl ze tegelijkertijd ook probeerde om sneeuw van de grond te grijpen. Het mislukte, en ze viel languit voorover. Eerst lachte Otak nog, maar al snel rende hij bezorgd naar haar toe.

‘Kiri! Gaat het?’

Heel even bewoog Kiri niet, maar toen draaide ze zich vliegensvlug om en smeed een lading sneeuw in Otaks gezicht.

‘O!’ riep hij, de sneeuw uit zijn ogen wrijvend. ‘Dat zet ik je betaald!’

‘Kiri!’ klonk plotseling een vrouwenstem.

‘Kiri, waar ben je? Het is bijna donker, kom naar huis!’

‘Ik kom al, mama!’ riep het meisje terug.

Snel stak ze nog even haar tong naar hem uit, en rende toen naar haar moeder.

De volgende dag was het weer niet veel beter, en de dag daarna ook niet. Vader bromde dat het wel fijn zou zijn als ze de zon straks ook écht zouden zien ondergaan, in plaats van naar het moment te moeten gissen. En degenen die aan de rand van het erf aan het graven waren, koken ook niet zo blij. Er was heel wat aarde nodig om de heuvel en de schedels die erop kwamen te liggen helemaal te bedekken. Met verbeterde gezichten reden ze hun karren door de stuivende sneeuw heen en weer. Otak voelde zich zo schuldig,

‘Geen zorgen, Otak,’ had vader gezegd toen hij het merkte. ‘Zij hebben hun taak, en jij de jouwe. Daar moet je je op concentreren. Het is een grote verantwoordelijkheid. Dat weet je toch wel, hè?’

‘Ja, vader,’ had Otak geantwoord. Dat wist hij wel. En hij wist ook dat zijn ouders hadden

getwijfeld of hij wel geschikt was om de scheidrager te zijn. Maar uiteindelijk hadden ze besloten om erop te vertrouwen dat hij dit kon. En hij zou hen niet teleurstellen. Alles zou goed gaan. Nee, alles zou perfect gaan. Dus bleef hij met de zandzak in zijn armen heen en weer lopen tussen het dodenveld en de heuvel, heen en weer, heen en weer, totdat hij dacht dat hij het pad met zijn ogen dicht zou kunnen afleggen zonder ook maar één keer te struikelen. Maar toen hij dat probeerde, lag de zandzak binnen de kortste keren op de grond, en hijzelf bijna ook.

‘Ogen openhouden dus,’ mompelde hij zichzelf toe. ‘Niet vergeten.’

Maar hij had iets te goed naar zichzelf geluisterd. Die nacht was de meest onrustige die hij ooit had gehad, woelend en draaiend naast zijn zusjes, die hem uiteindelijk de vloer op duwden en een deken naar zijn hoofd gooiden.

‘We willen slapen,’ had de oudste, Reni, hem toegegromd.

Ze had geen medelijden met lastige broertjes, ook niet als die de volgende dag iets belangrijks moesten doen.

Op de ochtend van de winterwende was het weer net zo grijs als de vorige dagen, al sneeuwde het gelukkig niet meer. Iedereen was vroeg opgestaan om alles klaar te maken voor de ceremonie. Er werden stapels hout gebouwd voor de vreugdevuren, het eten werd voorbereid en er werden overal balken en planken neergelegd zodat mensen straks droog konden zitten als ze dat wilden. Otak hielp ook, maar hij was er met zijn hoofd niet bij. Elk spoortje onrust, elk spiertje dat trilde was genoeg om zijn hart in zijn keel te laten schieten. Maar steeds viel het mee. Steeds was het niet de drang. Als hij weer van de schrik bekomen was, voelde het vanbinnen zo rustig als een vennetje op een zwoele zomeravond.

Toen het dan eindelijk, eindelijk tijd was om te vertrekken, had iedereen hun mooiste kleren aan. Er was geen vlekje op hun wollen rokken, tunieken of mantels te bekennen. Moeder droeg haar ketting met barnsteen, en haar bronzen haarnaald en mantelspeld. Reni had haar bronzen armband om, die ze gisteren nog speciaal had opgepoetst. Otaks jongere zusjes, zijn opa en oma van vaders kant, zijn oom en tante en

neefjes en nichtjes, ze hadden allemaal wel iets dat glom, alsof het brons en barnsteen de zon kon vervangen die zich al zo lang niet liet zien. Otak zelf droeg geen brons, maar een krans van donkergroene hulst en dennentakken op zijn

hoofd, net als zijn vader. Het was alleen een beetje jammer dat de hulst in zijn voorhoofd prikte als hij zijn hoofd te ver draaide. Nog iets om aan te denken.

Otak en zijn vader liepen vooraan in de stoet. Ze staken de ondiepe geul naast hun huis over – de drassige bodem nu hard bevroren en bedekt met een knisperige laag sneeuw – en volgden hem verder naar het zuiden. Het was vreemd om niet alleen te zijn, zoals op zijn oefentochten, maar ook wel weer fijn. Af en toe keek hij naar vader, die dan bemoedigend glimlachte.

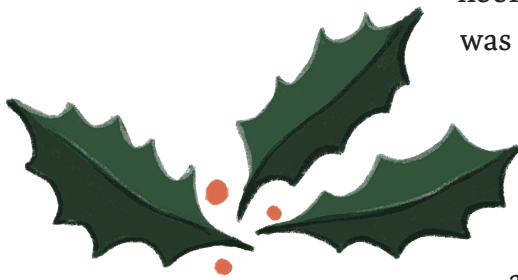
Al snel kwam er een nieuwe groep mensen in zicht, die zich had verzameld bij het dodenveld. Oma had een hele tijd tussen de overleden vrouwen en meisjes daar gelegen, en opa in het

veld voor de mannen, een stukje naar het oosten toe. Dat moest, omdat niemand toen nog wist of oma een voorouder zou worden. Maar nu dat duidelijk was, hadden de schapenhoeders de graven opengemaakt, de schedels eruit gehaald en ze schoongemaakt. Dat laatste hoopte Otak tenminste wel.

‘Welkom,’ sprak een van de vrouwen voor aan de groep met luide stem. ‘De voorouders wachten. Maar eerst, eet en drink met ons. Om hen te eren.’

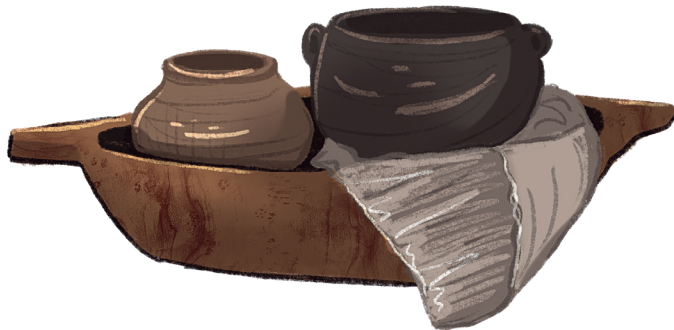
Otak kon het niet laten om naar de mond van de vrouw te kijken, naar de brede spleet tussen haar boven- en ondertanden. Alle vrouwen van de schapenhoeders hadden het. Het kwam door het spinnen, had zijn moeder ooit eens uitgelegd. Vochtige wol maakte betere draad, dus lieten ze de wol eerst langs hun tong en tanden gaan voordat ze hem op de spinklos draaiden. Aan Kiri’s tanden was nog niets te zien, maar als ze ouder werd, kwam dat vanzelf. Het zou er vreemd uitzien. Maar dat zou hij nooit, nooit laten merken.

‘Dank je, Urse,’ antwoordde Otaks vader ernstig. ‘We nemen je uitnodiging graag aan.’

De groep mensen week uit elkaar zodat er een lange tafel zichtbaar werd, gemaakt van dikke, gladde planken die rustten op een paar rechtopstaande boomstammetjes. Met in het midden, gewoon tussen het brood en spek, de potten en de houten kommen, twee lichtbruine schedels die hem aanstaarden. Otak wist dat het zo zou gaan, dat had zijn vader hem verteld, maar hij schrok toch even van de zwarte, lege oogkassen en de kale, brede grijnzen. Het was een raar idee, dat er zoiets in je gezicht zat. Hij prikte even hard in de bovenkant van zijn wang om het bot te voelen. Het was echt zo.

Iedereen knikte eerbiedig naar de schedels of raakte ze even aan, voordat ze iets te eten paktten. Otak en zijn vader hoefden dat niet, hun eten werd gebracht. Zij waren de belangrijkste

mensen van vandaag, tenminste, de belangrijkste levende mensen. Dat voelde misschien nog wel vreemder dan die schedel onder zijn huid.

Het eten leidde hem even af, maar al gauw werd Otak toch onrustig. Hoelang nog? Hoe trots hij er ook op was dat hij dit mocht doen, tegelijkertijd wilde hij ook dat het voorbij was. Hij deed weer even zijn ogen dicht en voelde in zijn binnenste. Daar was het. Dan toch eindelijk. De drang. Een speldenprikje nog, heel klein, maar hij was er. Als ze nu niet snel begonnen, zou hij het niet meer kunnen tegenhouden. Dan zou zijn arm opzij schieten, en zou oma's schedel over de grond rollen. Zou het helpen om zijn adem in te houden? Zou hij het langer kunnen tegenhouden als –

‘Het is tijd!’

Urse, de vrouw die eerder had gesproken, was met wijd uitgestrekte armen naar voren gestapt. Iedereen was in één keer stil.

‘Kom, schedeldragers,’ zei ze met een glimlach. ‘De voorouders wachten op jullie.’

Otak slikte en stapte naast zijn vader naar voren, voetje voor voetje, tot ze voor de schedels op tafel stonden. Nu pas zag Otak de reep stof

waarmee de onderkaak aan de bovenkaak gebonden was. Hij keek heel even omhoog naar vader, die hem bemoedigend toeknikte. Tegelijkertijd pakten ze de schedels op.

Een trilling. Heel even trok er een trilling door zijn rechterarm.

Nee, nee, stop, stop! dacht Otak wanhopig, hoewel hij eigenlijk voelde dat het goed zou zijn om nú zijn arm naar buiten te zwaaien, heel hard. Dat zou kloppen. Maar het kon niet, écht niet. De spier werd weer stil, maar de drang vanbinnen bleef.

Samen met vader liep Otakvooraan in de stoet, die nu twee keer zo lang was als op de heenweg. En er was nu ook muziek. Iemand sloeg zachtjes op een trommel, terwijl twee anderen het lied van de winter zongen. Otak werd er altijd een beetje treurig van, ook al ging het over het nieuwe leven dat sluimerde onder sneeuw en ijs. Alleen drongen de woorden dit keer niet echt tot hem door. De drang werd steeds sterker. Wanhopig hield hij zijn blik gericht op de heuvel in de verte, die gelukkig steeds dichterbij kwam. Dat was alles waar hij aan mocht denken, aan de heuvel en de schedel. De heuvel en de schedel.

Maar intussen leek het of al zijn spieren trilden, alsof heel zijn lijf nu wilde schoppen en slaan en draaien en zwaaien, zo hard en wild als maar kon. Vader keek bezorgd op hem neer. En toen, ineens, schoot Otaks elleboog opzij.

Hij zag vaders ogen groot worden van schrik. Maar Otak had zijn handen al een tijdje extra hard rond de schedel geklemd, en daardoor was alleen zijn elleboog uitgeschoten, niet zijn hele arm. Het was een trucje dat hij tijdens zijn eindeloze oefentochten had bedacht, al had het toen lang niet altijd gewerkt... De zangers waren stilgevallen, en hij voelde ieders blik in zijn rug prikken. Maar hij ging niet omkijken, ook niet opzij naar zijn vader. Langzaam liet hij de lucht uit zijn longen ontsnappen, rechtte zijn rug en liep rustig verder. Oma was niet gevallen, dus was er niets aan de hand. Helemaal niets. Het duurde niet lang voordat de zangers en de trommelaar hun lied weer oppakten, en de stoet weer verderging alsof er nooit iets gebeurd was.

‘Kijk!’ riep iemand plotseling.

Ze waren de geul weer overgestoken, Otaks huis voorbijgelopen en nu bijna, echt bijna bij de heuvel.

‘De zon!’

Otak hoefde niet opzij te kijken om te weten wat er aan de hemel te zien was. Want plotseling baadde de wereld in een warm, gouden licht. De sneeuw op de grond en de heuvel veranderde van wit in roze. Hij voelde de zon op zijn wang, een flintertje warmte, een vleugje, maar het was genoeg. De wolken waren weg! Wat een geluk! Nu zou er vast niets ergs meer gebeuren. Toch?

Aan de voet van de heuvel stopte de stoet, behalve Otak en zijn vader. Samen klommen ze langzaam en voorzichtig nog een paar stappen omhoog. Iemand had twee kleine verhogingen gemaakt van de aarde van

het erf, waarop de schedels

konden worden neergelegd zonder dat ze

zouden weggrollen. Otak

ging ernaast staan, net als zijn vader. Ze keken

elkaar even aan, knikten naar elkaar en draaiden zich toen om naar de

mensen en de ondergaande zon. Oranje vlekken dansten voor Otaks ogen, en ineens was

de drang daar weer, als een golf die opkwam in zijn binnenste. Maar hij had geluk. Dit keer waren het niet zijn armen of benen die moesten bewegen. Dus gaf hij gewoon maar toe, en rukte zijn hoofd een paar keer hard opzij. Dat zag er misschien niet heel waardig uit, maar de drang was wel meteen verdwenen. En dat was het fijnste gevoel dat er bestond.

Naast hem sprak zijn vader plechtige woorden, maar Otak luisterde niet echt. Hij hield zijn ogen op de vurige hemel gericht, op de nauwelijks nog zichtbare schaduw van zijn huis. Maar het licht verblindde steeds minder, het werd donkerder, en toen ineens bedekte een kille schaduw de heuvel als een deken van ijs. Otak hief oma’s schedel omhoog naar de hemel, en legde haar toen voorzichtig neer op het vierkantje donkere grond. Heel even twijfelde hij. Welke kant moest ze eigenlijk op kijken? Dat had niemand hem verteld! Maar het was al te laat. Hij had haar al op haar achterhoofd neergelegd, haar lege oogkassen starend naar de hemel. Toen hij snel even opzij keek, zag hij dat zijn vader opa op zijn wang had neergelegd. Dat was slimmer geweest. Maar ja.

Heel zachtjes drukte Otak oma's schedel even aan, wat gelukkig gemakkelijk ging in de losse grond. Ze lag stevig genoeg. Samen met vader pakte hij een handje grond van de voet van de heuvel, en strooide die zachtjes over oma en opa heen. Het was klaar. Het was gelukt!

De anderen liepen nu ook omhoog naar oma en opa, om hun eigen handje aarde over de nieuwe voorouders te strooien. Morgen, als alle feestelijkheden voorbij waren, zouden ze de rest van de aarde op de heuvel scheppen. De nieuwe voorouders zouden rusten onder een deken van hun eigen grond.

'Goed gedaan, jongen,' zei vader toen ze weer beneden waren. Hij legde zijn hand op Otaks schouder en kneep er even in. 'Het was even spannend, maar goed gedaan.'

'Die bal was een schedel,' klonk het toen beschuldigend achter hem. Met een glimlach draaide Otak zich om naar Kiri.

'Klopt,' zei hij. 'Maar vanaf nu is het gewoon een bal. Je mag ermee spelen, als je wilt. Heb je me gezien?'

'Het ging bijna fout,' zei ze nadenkend. 'Maar

toen toch niet. En toen deed je iets geeks met je hoofd.'

'Ik kon er niets aan doen.'

'Weet ik. Maar nu zit je kroon scheef. Dat ziet er gek uit.'

Ze huppelde weer weg terwijl Otak aan zijn hoofd voelde. Kiri had gelijk. De prikkende krans hing aan één kant bijna in zijn oog, en hij had het niet eens gemerkt! Voorzichtig zette hij hem weer recht, en zuchtte. Perfect was het allemaal niet gegaan. Helemaal niet zelfs. Iedereen had nu gezien dat er iets met hem aan de hand was. Iets vreemds, iets waar zij allemaal geen last van hadden. Maar ze hadden ook gezien dat het hem toch gelukt was. Dat hij zijn best had gedaan en de drang had kunnen bedwingen. Als hij er zo over nadacht, was hij stiekem toch best trots op zichzelf. Hij keek om zich heen, en de mensen wiens blik hij ving, knikten hem glimlachend toe. Niemand keek raar, of alsof hij zielig was. Perfect was eigenlijk ook maar gewoon een woord, besloot hij. En ook dat het tijd was voor een beker honingwijn. Die had hij nu wel verdiend.